

ПРИРУЧНИК ЗА ОБУКУ

ЉУДСКА ПРАВА ЗА СОЦИЈАЛНЕ РАДНИКЕ у ТЕОРИЈИ и ПРАКСИ

Свако има право на живот, слободу и безбједност личности. Нико се не смије држати у ропству или потчињености: ропство и трговина робљем забрањени су у свим облицима. Нико не смије бити подвргнут мучењу или свирепом, нечовјечном или понижавајућем поступку или казни. Свако има право да свуда буде признат као правни субјект. Сви су пред законом једнаки и имају право без икакве разлике на подједнаку законску заштиту. Сви имају право на једнаку заштиту против било какве дискриминације којом се крши ова Декларација и против сваког подстицања на овакву дискриминацију. Свако има право да га надлежни национални судови ефикасно штите од дијела кршења основних права која су му призната уставом или законом. Нико не смије бити произвољно уапшен, притворен, нити протјеран. Свако има потпуно једнако право на правично једно суђење пред независним и непристрасним судом који ће одлучити о његовим правима и обавезама, и о основаности сваке кривичне оптужбе против њега.

ПРЕДГОВОР

Центри за социјални рад¹ имају кључну улогу у пружању социјалне заштите угроженим појединцима и угроженим категоријама становништва. Они су надлежно тијело на општинском нивоу за примјену законодавства којим се омогућава социјална заштита, првостепено тијело за захтјеве појединаца за социјалну помоћ, али и они који пружају широк спектар додатних социјалних услуга. Упркос обавезама које центри имају, утврђени су разни пропусти државе Босне и Херцеговине у погледу њених међународних и европских обавеза из области људских права, а по питању социјалне заштите и домаћих закона и праксе рада. Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини је, кроз своје активности заговарања, јасно нагласила много таквих пропусти.

Важно је да центри за социјални рад разумију људска права као обавезе, и савјесно обављају своје дужности према клијентима - носиоцима права - ефикасно и благовремено. Између осталих дужности, ово значи и рјешавање захтјева и одговора на њих на недискриминаторски начин, у складу са критеријумом који треба да се заснива искључиво на исказаним потребама. Поред тога, центри за социјални рад морају да се укључе у стратешко планирање и у више активности заговарања са властима на општинском, кантоналном и ентитетском нивоу, ради реформе у области закона и политике која ће омогућити доступност људских, финансијских и материјалних ресурса. Заузврат, центрима за социјални рад ће се омогућити да ефикасно одговарају на растући број носилаца права и одговарајућих захтјева за додатним услугама.

Узимајући у обзир горе наведена питања, те ради подршке развоју професионалних капацитета особља центара за социјални рад, Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини је израдила приручник за обуку под називом: “Људска права за социјалне раднике у теорији и пракси”, припремљен у сарадњи са домаћим стручњацима. Поглавља I и II су припремљена у сарадњи са госпођом Јасминком Џумхур, омбудсманом БиХ, поглавља III - V са др. Жарком Папићем, директором Независног бироа за хуманитарна питања; госпођом Ранком Нинковић-Папић, помоћником директора Независног бироа за хуманитарна питања; и госпођом Миром Ђук, директором Центра за социјални рад, Требиње.

Сврха овог приручника је да се социјални радници упознају и да им се објасни концепт међународних и европских инструмената људских права, којих је Босна и Херцеговина потписница, са посебним фокусом на прогресивно остварење социјалних права и њихов значај у свакодневним активностима социјалних радника. Приручник би такође требало да помогне особљу центара за социјални рад, не само у утврђивању, већ и у спречавању непосредне и посредне дискриминације. Осим тога, практични елементи овог приручника социјалним радницима би требало да представљају основна средства и вјештине које су неопходне за припрему стратешких планова, отварање према корисницима и процјене потреба угрожених појединаца и угрожених категорија становништва, као и активности заговарања у области социјалне заштите на свим нивоима власти.

Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини је увјерена да ће овај приручник бити корисно средство које ће омогућити примјену практичне обуке о поменутих питањима, као и својеврсно упутство за социјалне раднике које ће допринијети успјешнијој реализацији обавеза из области људских права у области социјалне заштите у Босни и Херцеговини.

Гери Д. Робинс
Шеф Мисије
ОЕБС-а у Босни и Херцеговини

¹ За потребе овог документа, употреба термина „центри за социјални рад“ односиће се и на општинске службе одговорне за питања социјалне заштите

Порука подршке Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске и Министарства рада и социјалне политике Федерације Босне и Херцеговине

Министарство рада и социјалне политике Федерације Босне и Херцеговине и Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске поздрављају издавање приручника за обуку под називом: “Људска права за социјалне раднике у теорији и пракси“, који је припремила Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини, у сарадњи с Институцијом омбудсмана за људска права Босне и Херцеговине и Независним бироом за хуманитарна питања.

У комбинацији са серијом тренинга, које је Мисија ОЕБС-а организовала током 2009. године, а који ће бити одржани и у 2010. години, овај приручник за обуку послужиће као корисно средство за подршку професионалном развоју социјалних радника у Босни и Херцеговини. Приручник и тренинзи ће побољшати капацитете стручног особља центара за социјални рад и повећати њихову способност да адекватно одговоре на потребе угрожених појединаца.

Одговорност за омогућавање поштовања, заштите и остварења људских права дијеле сви нивои власти. Подршка угроженим појединцима врло је значајна, нарочито у вријеме када су дијелови босанскохерцеговачког друштва изложени сиромаштву и социјалној искључености. Због тога се особље центара за социјални рад суочава са великим изазовима, будући да имају кључну улогу у погледу остварења права на социјалну помоћ и пружања услуга социјалног рада угроженим појединцима.

Цијенимо подршку коју Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини пружа центрима за социјални рад, а корисницима овог приручника за обуку желимо успјех у њиховом захтјевном раду на заштити људских права најугроженијих појединаца у Босни и Херцеговини.

Ранко Шкрбић

Министар
Министарство здравља и социјалне
политике Република Српска

Др Перица Јелечевић

Министар
Министарство рада и социјалне
политике Федерација Босне и
Херцеговине

САДРЖАЈ

ПОГЛАВЉЕ 1 УВОД У ЉУДСКА ПРАВА	191
1.1 Концепт људских права	191
1.1.1 Опште карактеристике људских права	192
1.1.2 Одговорност за поштивање, заштиту и остваривање људских права	192
1.1.3 Дозвољена ограничења при остварењу људских права	193
1.1.4 Механизми за мониторинг људских права	195
1.1.5 Људска права у Уставу Босне и Херцеговине	196
1.2 Економска, социјална и културна права у међународном праву из области људских права	196
1.2.1 Обавезе државе у оквиру економских, социјалних и културних права	196
1.2.2 Повреде економских, културних и социјалних права	198
1.3 Међународни инструменти за људска права релевантни за економска, социјална и културна права	199
1.3.1 Општа декларација о правима човјека (1948.)	199
1.3.2 Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966.)	200
1.3.3 Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966.)	202
1.3.4 Конвенција о правима дјетета (1989.)	203
1.3.5 Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979.)	204
1.3.6 Конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације (1965.)	205
1.3.7 Конвенција о правима лица с инвалидитетом (2006.)	206
1.3.8 Додатни међународни инструменти за људска права	207
1.4 Европски стандарди релевантни за економска, социјална и културна права	207
1.4.1 Европска социјална повеља (ревидирана) (1961/1996.)	207
1.4.2 Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода (1950.) и опциони протоколи	208
1.4.3 Додатни европски инструменти за људска права	209
ПОГЛАВЉЕ 2 ЈЕДНАКОСТ И НЕДИСКРИМИНАЦИЈА	210
2.1 Увод	210
2.2 Принципи једнакости и недискриминације	211
2.2.1 Једнакост	211
2.2.2 Недискриминација	212
2.3 Тестирање дискриминације	212

2.4	Облици дискриминације	216
2.4.1	Узнемиравање и сексуално узнемиравање	216
2.4.2	Сегрегација	216
2.4.3	Налог за дискриминацију	216
2.4.4	Виктимизација	216
2.5	Другачије поступање који се не сматра дискриминаторским	216
2.5.1	Позитивне мјере	216
2.5.2	Разумно прилагођавање	217

ПОГЛАВЉЕ 3 СТРАТЕШКО ПЛАНИРАЊЕ ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД 218

3.1	Приступ раду центара за социјални рад заснован на људским правима	218
3.2	Стратешко планирање центара за социјални рад засновано на људским правима	219
3.2.1	Кораци стратешког планирања	220
3.2.2	Користи стратешког планирања	224

ПОГЛАВЉЕ 4 ОТВАРАЊЕ ПРЕМА КОРИСНИЦИМА И ПРОЦЈЕНА ПОТРЕБА 226

4.1	Улога центра за социјални рад у мониторингу, отварању према корисницима и процјени социјалних потреба	226
4.1.1	Процјена индивидуалних потреба	226
4.1.2	Процјена социјалних потреба угрожених категорија становништва	228
4.2	Важни аспекти за разматрање приликом мониторинга, отварања према корисницима и процјене потреба	233

ПОГЛАВЉЕ 5 ЗАГОВАРАЊЕ 235

5.1	О заговарању	235
5.2	Заговарање у контексту рада центара за социјални рад	235

ПРИЛОЗИ 238

Списак скраћеница на енглеском језику и пуни називи на српском језику

CAT	Конвенција против тортуре и других сурових, нехуманих и понижавајућих поступања или кажњавања
CEDAW	Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена
CERD	Конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације
CRC	Конвенција о правима дјетета
CRPwD	Конвенција о правима лица с инвалидитетом
ECHR	Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода
ECtHR	Европски суд за људска права
ECPT	Европска конвенција о спречавању мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања
ESC	Европска социјална повеља
FCNM	Оквирна конвенција за заштиту националних мањина
ICCPR	Међународни споразум о грађанским и политичким правима
ICESCR	Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима
OPCAT	Опциони протокол Конвенције UN-а против тортуре
SWC	Центар за социјални рад
UDHR	Општа декларација о људским правима

ПОГЛАВЉЕ 1 УВОД У ЉУДСКА ПРАВА

1.1 Концепт људских права

⇒ Шта су људска права?

Људска права се схватају као једнака и неотуђива права која су загарантована свим људима, једноставно зато што су људска бића, без обзира на њихову националност, расу, етничку припадност, пол, вјероисповијест или други статус.

Људска права се заснивају на основном принципу да сви људи посједују прирођено достојанство и да свако има право на уживање свих људских права без обзира на разлике, као што су: раса, боја коже, пол, језик, вјероисповијест, политичко или друго увјерење, национално или друштвено поријекло, имовина, рођење или други статус.

Важно је нагласити да појам право значи да људска права нису само апстрактни принципи или вриједности, него су у суштини обавезна и несумњиво припадају свим људима.

⇒ Међународно право из области људских права

Људска права су формално наведена и кодифицирана међународним правом из области људских права. Међународно право се у овом случају састоји од међународних споразума о људским правима и обичајног права. Обичајно право се односи на праксу коју многе државе слиједе током одређеног временског периода и која је прихваћена од стране заједнице држава као законски обавезујућа.

Споразуми о људским правима уређени су од стране Уједињених нација, као и регионалних организација, као што је, на примјер, Савјет Европе. Ови инструменти су формални споразуми између држава и правно су обавезујући за државе потписнице.²

⇒ Категоризација људских права

Људска права су обично категоризована као грађанска и политичка права (прва генерација људских права), те као економска, социјална и културна права (друга генерација људских права). Ова разлика се заснива на различитим елементима, који се вежу за ове двије групе права, нарочито у погледу њиховог остваривања.³

Међутим, ова разлика не подразумјева да је једна група права важнија од друге групе, већ се заснива на схватању да су сва права недјелјива и међузависна.

Неопходно је поменути и трећу генерацију људских права или права „солидарности“ која обухвата, на примјер, право на развој, самоодређење, мир и здраву околину. Претпоставља се да коришћењем ових права корист треба да имају појединци, али и одређене групе и народи, и да је за њихово остварење потребна глобална сарадња и солидарност.

⇒ Примјер:

Босна и Херцеговина је ратификовала Међународни споразум о грађанским и политичким правима, Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима, Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода и Европску социјалну повељу.

* У прилогу 1 погледајте комплетан списак међународних споразума о људским правима које је Босна и Херцеговина ратификовала.

² Државама потписницама се сматрају оне државе које су потписале и ратификовале међународни споразум

³ Погледајте Поглавље 1.2 за више детаља у овом погледу.